

Shtefan V. Decentralization of power as background of the reform administrative-territorial structure of Ukraine

The article reveals the essence of the category of «decentralization». It revealed the conceptual problems of decentralization of state power in the process of reforming the administrative-territorial and local governments in modern Ukraine. A number of significant weak points and gaps in the legislation of Ukraine in this sphere of legal relations were identified. The attempt to make some suggestions of improvement of the administrative-territorial structure.

Key words: administrative-territorial structure, local government, decentralization of state power.

УДК 349.3

*Михайло Миколайович Шумило,
старший науковий співробітник
відділу проблем цивільного,
трудового та підприємницького права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

11 вересня 1997 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (далі — Конвенція) [1]. Вона передбачає існування Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) — міжнародного судового органу, юрисдикція якого поширюється на держави — члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію, і вирішує всі питання, що стосуються її тлумачення і застосування, у тому числі міждержавні справи і скарги окремих осіб.

Відповідно до інформаційного листа головам апеляційних адміністративних судів [2] Вищого адміністративного суду України від 18 листопада 2014 р. № 1601/11/10/14-14 Україна є державою — членом Ради Європи, практика ЄСПЛ є однією з основ правозастосування, тому його рішення застосовуються як джерело права під час вирішення адміністративних спорів.

Як зазначає Д. Супрун, участь України у правовій системі Конвенції та додержання встановлених нею гарантій не тільки сприяє зростанню авторитету України на міжнародній арені, а отже, й процесам інтеграції у європейську спільноту, а й допомагає державі виявити деякі суттєві недоліки побудови і функціонування національної правової системи та вдосконалити окремі її сфери. У цьому контексті ЄСПЛ як міжнародна судова інстанція, юрисдикція якої є обов'язковою, є своєрідним каталізатором процесу реформування та вдосконалення внутрішньої правової системи держави, оскільки саме до нього надходять заяви з метою вирішення питань, які не були вирішені на національному рівні, що, у свою чергу, дозволяє йому робити висновки про найбільшій проблеми національної правової системи [3, с. 783–784].

Проте, як слушно зазначає О. Соловійов, пряма дія в Україні Конвенції як міжнародного договору неможлива через її несамовиконуваний характер. Зокрема, хоч вона й містить матеріальні приписи, теоретично придатні до застосування в Україні, але вони діють і застосовуються лише

у специфічних міжнародних правовідносинах, які виникають між Україною та особами, що перебувають під її суверенною юрисдикцією [4, с. 99].

Реалізація Конвенції та виконання рішень ЄСПЛ також визначаються Законом України від 23 лютого 2006 р. № 3477 «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [5]. Таким чином, можна говорити, що Конвенція і практика ЄСПЛ утворюють конвенційну систему захисту прав людини.

Практика ЄСПЛ має неабиякий вплив на правозастосування в Україні на різноманітних рівнях. Перш за все — це, звісно, можливість громадянам України у разі використання усіх національних процедур звернутися для захисту порушеного права. Крім цього, спостерігається тенденція до використання рішень ЄСПЛ у позовних заявах громадян до національних судів, а також посилення національними судами у свої рішеннях та постановках на відповідні рішення цього суду. Більше того, правові позиції ЄСПЛ можна знайти і у рішеннях Конституційного Суду України (далі — КСУ) [6], а саме, посилення на рішення ЄСПЛ від 9 жовтня 1979 р. у справі «Ейрі проти Ірландії».

Питання рішень ЄСПЛ є актуальним і для теорії права загалом та галузевих наук зокрема.

П. Рабінович зазначає, що досить тривала (майже сорокарічна) й різнопредметна правозахисна практика ЄСПЛ продемонструвала неабияку дієвість його рішень. Це простежується переважно за двома напрямками: 1) коригування державою-відповідачем національного законодавства, зумовлене відповідним рішенням ЄСПЛ; 2) відшкодування нею збитків, завданих потерпілій особі (заявникові). Крім цього, вчений наголошує, що рішення ЄСПЛ є свідченням обґрунтованості інтерпретації феномену прав людини як явища соціального, «земного» (а не, скажімо, біологічного, психофізіологічного, космічного, «божественного» тощо). Саме такому підходові, до речі, переважно відповідає дефініція, згідно з якою правами людини вважають можливості, що є необхідними для її нормального — за певних конкретно-історичних умов — існування та розвитку, об'єктивно зумовлені досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей. Діяльність ЄСПЛ ще раз переконливо демонструє універсальність тих загальних закономірностей соціального пізнання, які найповніше й найчіткіше сформульовано діалектичною гносеологією соціального детермінізму. Ці закономірності витримали випробування у правопідтверджувальній, правотлумачній, правозастосувальній діяльності такої поважної міжнародної структури, як ЄСПЛ (до складу якого входять, як відомо, кваліфіковані професійні юристи з усіх держав — членів Ради Європи) [7, с. 358–365].

С. Шевчук зазначає, що акти ЄСПЛ мають нормативні вияви, а його практика є визнаним джерелом права в Україні. Конвенція в Україні повинна застосовуватися комплексно як сукупність норми права разом із практикою їх застосування [8, с. 25].

На думку В. Ротаня, ЄСПЛ не претендує на здійснення правотворчої функції. Він тільки інтерпретує положення Конвенції, повністю підпорядковуючи свою правотлумачну діяльність її змісту [9, с. 70].

Про деяку особливість застосування рішень ЄСПЛ Верховним Судом України (далі — ВСУ) вказує О. Соловйов, а саме схильність останнього до застосування насамперед тих рішень ЄСПЛ, які винесені у справах щодо України, а також рішень, посилення на які міститься безпосередньо у таких справах. Окрім того, очевидний вплив на формування позицій ВСУ в частині застосування рішень ЄСПЛ справляє практика КСУ. Так, вищий український суд застосовує правові позиції ЄСПЛ у тій їх частині, в якій вони вже використовувалися у практиці суду конституційної юрисдикції та оминає інші рішення, що є набагато ближчими до обставин справи. Це явище можна вважати своєрідною, так би мовити, «націоналізацією» практики ЄСПЛ [10, с. 50–55].

Заслугує на увагу позиція української дослідниці права Т. Дудаш, вчена, аналізуючи юридичну природу рішень ЄСПЛ, зупиняється на таких аспектах:

1. Правозастосовний характер рішень. Цим рішенням притаманні усі ознаки правозастосовних актів. По-перше, рішення ЄСПЛ ухвалюються компетентним (уповноваженим на це ст. 32 Конвенції) органом — Судом. По-друге, вони мають публічно-владний характер та забезпечуються міждержавним утворенням — Радою Європи, яка через спеціально уповноважений орган (Комітет Міністрів) контролює їх виконання державою-відповідачем у справі та має право за-

стосовувати до останньої санкції юридичного та політичного характеру за невиконання таких актів. По-третє, рішення ЄСПЛ як правозастосовні акти містять індивідуальне, формально обов'язкове правило поведінки, яке полягає у визнанні наявності чи відсутності порушення Конвенції та, залежно від наслідків порушення, у призначенні справедливої сатисфакції. По-четверте, обов'язкова дія рішень ЄСПЛ розрахована завжди на персоніфікованих суб'єктів — заявника та державу-відповідача. По-п'яте, рішення регулюють лише конкретні випадки суспільного життя, тому їх юридична чинність вичерпується фактом реалізації індивідуального припису. По-шосте, рішенням притаманна пряма дія. По-сьоме, вони мають письмову юридичну форму вираження, складаючись із трьох основних частин: «Процедура», «Факти», «Питання права». По-восьме, ці рішення є необхідною передумовою належної реалізації порушених прав і свобод, передбачених Конвенцією;

2. Правотлумачний характер рішень ЄСПЛ. Особливістю правоінтерпретаційної діяльності ЄСПЛ є те, що її результати містяться у зовнішній юридичній формі правозастосовного акта — його рішенні. Проте такий правозастосовний акт має водночас і всі ознаки акта інтерпретаційно-правового. По-перше, відповідно до ст. 32 Конвенції таке рішення є юридичним актом компетентного суб'єкта — Суду. По-друге, інтерпретація Конвенції, що міститься у рішенні ЄСПЛ, є формально обов'язковою для усіх суб'єктів, оскільки лише він має повноваження здійснювати її офіційне тлумачення. По-третє, це рішення містить правила розуміння змісту норм Конвенції, які є досить абстрактними та конкретизуються через їх тлумачення Судом. По-четверте, рішення Суду має письмову юридичну форму вираження. По-п'яте, такі рішення мають юридичну силу, визначену статусом суб'єкта правотлумачення — Суду. По-шосте, правило розуміння змісту норми Конвенції, що міститься у такому рішенні, не виходить за її межі — принаймні декларативно. По-сьоме, рішення ЄСПЛ самі собою не створюють нових, не змінюють і не скасовують чинних норм права. По-восьме, правила розуміння змісту таких норм діють лише протягом строку дії Конвенції. По-дев'яте, рішення ЄСПЛ не мають самостійного значення та діють лише в єдності з її нормами.

Підсумовуючи, Т. Дудаш вказує, що юридичну природу рішень ЄСПЛ можна розглядати як правоконкретизаційний прецедент, а саме, як правозастосовний акт, у якому через правоположення конкретизуються норми Конвенції (з огляду на критерій юридичної природи рішень) і який має прецедентний характер для самого ЄСПЛ та правотворче значення для правових систем держав — учасниць Конвенції (за критерієм праворегулятивної функції рішень). Рішення Суду мають, так би мовити, змішану юридичну природу. З одного боку, вони поєднують у собі ознаки правозастосовних та інтерпретаційно-правових актів, а з другого — є результатом правозастосовної конкретизації. У будь-якому випадку вони не є результатом правотворчості.

За праворегулятивною функцією ці рішення є чимось середнім між класичним англосаксонським прецедентом та континентальною правозастосовною практикою як сталою та послідовною позицією судів з тих чи інших питань правозастосування. Такі рішення містять правові позиції (правоположення), які не є юридичними нормами, але мають відносно обов'язковий характер для самого ЄСПЛ та правотворче значення для держав — учасниць Ради Європи і формуються у результаті конкретизації норм Конвенції. А відтак рішення Суду у його розумінні можна вважати «правоконкретизаційними прецедентами» [11, с. 173–179].

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди в Україні застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. З цього приводу П. Рабінович та В. Соловійов зазначають, що практику ЄСПЛ як джерело в Україні становлять:

1) ті правоположення, що відтворені однаковим чином у мотиваційних частинах щонайменше двох його рішень у схожих справах;

2) практику ЄСПЛ як джерело права в Україні уособлюють не всі правоположення, сформульовані ним при мотивації своїх рішень, а лише ті з них, які або конкретизують абстрактні матеріальні приписи, або заповнюють прогалини у правовому регулюванні, яке здійснюється Конвенцією [12, с. 166]. Загалом погоджуємося з таким підходом, але викликає сумнів думка про те, що джерелом можуть визнаватися тільки ті правоположення, які існують у двох і більше рішеннях ЄСПЛ. Переконані, що така вимога є зайвою і недостатньо обґрунтованою.

Якщо проблемою визначення місця та ролі рішень ЄСПЛ в українській юридичній науці та практиці загалом присвячено достатньо багато праць, то у сфері права соціального забезпечення такі дослідження мають фрагментарний, спорадичний характер. Один із найрозгорнутіших аналізів цієї проблематики здійснила І. Ласько. Науковець зазначає, що незважаючи на те, що Конвенція не містить положення, яке передбачає захист права особи на соціальне забезпечення, проте ЄСПЛ ухвалено велику кількість справ у сфері соціального забезпечення. Внаслідок цього громадяни України отримали широкий спектр підстав звертатися за захистом своїх порушених прав. Зокрема, ненадання або неналежне надання соціального забезпечення може спричинити порушення положень Конвенції про охорону життя (§ 1 ст. 2), про заборону катування (ст. 3), про дискримінацію (ст. 14), про захист власності (ст. 1 Протоколу 1), а також про право на справедливий суд (§ 1 ст. 1). У такий спосіб громадяни України мають достатньо можливостей для забезпечення своїх прав у сфері соціального забезпечення відповідності до європейських стандартів. Проте суди застосовують при розгляді справ Конвенції і практику ЄСПЛ як «джерело права». На виконання цього законодавчого положення вітчизняні суди посилаються на рішення ЄСПЛ при розгляді справ. Багато таких прикладів є у сфері соціального забезпечення. Найчастіше національні суди у своїх рішеннях використовують рішення ЄСПЛ щодо порушення ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 та ч. 1 ст. 6 Конвенції, несправедливого судового розгляду, а саме незаконної відмови у виплаті соціальних пільг та допомог через відсутність фінансування. Інші рішення не набули широкого застосування у судовій практиці вітчизняних судів [13, с. 240–245].

Для пенсійного забезпечення важливе місце займає рішення ЄСПЛ у справі від 7 листопада 2013 р. «Пічкур проти України», заява №. 10441/06, (набуло чинності 7 лютого 2014 р.) [14]. Йдеться про справу, коли А. Пічура, який виїхав на постійне місце проживання за кордон, припинили виплачувати пенсію на підставі норм Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», які визнані Конституційним Судом України неконституційними. ЄСПЛ зайняв аналогічну із Конституційним Судом України позицію і зобов'язав державу Україна виплатити неотриману пенсію і здійснювати подальшу виплату останньої. Держава Україна не оскаржувала рішення «Пічкур проти України», воно набрало чинності і виконане. Проте правозастосовні органи в особі управлінь Пенсійного фонду України продовжують припиняти пенсійні виплати пенсіонерам-емігрантам або ж у судовому порядку намагаються стягнути з них уже виплачені їм кошти.

Наведене рішення ЄСПЛ для юридичної практики у сфері захисту права на пенсію є безпрецедентним. Вперше пенсійна справа щодо України була розглянута та по ній прийняте рішення на користь заявника. Цікавою особливістю цього рішення є те, що ЄСПЛ взяв до уваги та детально проаналізував рішення Конституційного Суду України. Врахування позиції національного органу конституційного нормоконтролю є показником того, що не тільки Конституційний Суд України посилається на правові позиції ЄСПЛ, а що це процес взаємний у питаннях щодо України.

На жаль, питання втілення рішення КСУ від 7 жовтня 2009 р. про неконституційність норм пенсійного законодавства щодо припинення виплати пенсії особам, що виїхали за кордон, залишається відкритим. Верховна Рада України досі не внесла відповідні зміни до пенсійного законодавства. Ігнорування парламентом рішень КСУ та ЄСПЛ щодо реалізації особою права на пенсію, яка виїхала за кордон, є негативною тенденцією та проявом нігілізму. Фактично ст. 1 Конституції України у частині визнання України правовою та соціальною державою із норм-цілей зводиться до норм-деклараций.

На нашу думку, прийняті судові рішення дадуть новий поштовх для їх застосування національними судами, а також сприятимуть законотворчій діяльності.

Науковий аналіз практики ЄСПЛ можна побачити у монографічному дослідженні С. Синчук, яка робить висновок, що, по-перше, захистові у ЄСПЛ підлягає право на призначене, але не виплачене соціально-забезпечувальне надання. По-друге, зазначене право захищається як право власності відповідно до положень ст. 1 Протоколу № 1. У таких випадках вважають, що наявне посягання на право власності особи, зокрема покладення на неї тягара щодо неможливості розпоряджатися своїм майном. По-третє, затримка у виплаті соціально-забезпечувального надання є порушенням справедливої рівноваги між вимогами загального інтересу і вимогами охорони права

соціального одержувача, а також не передбачає гарантій стосовно його виплати у найближчому майбутньому. По-четверте, ЄСПЛ не бере до уваги посилення соціально зобов'язаного суб'єкта на відсутність у нього коштів для виплати боргу, що ґрунтується на судовому рішенні. Таке посилення є невиправданим [15, с. 351].

Незважаючи на всі складнощі, що виникають при застосуванні рішень ЄСПЛ, простежуються позитивні тенденції. Можна назвати декілька аспектів:

1. Громадяни України все частіше цікавляться практикою ЄСПЛ і використовують його правові позиції при підготовці позовних заяв до національних судів;

2. З кожним роком зростає авторитет самого ЄСПЛ серед населення, на жаль, це супроводжується втратою довіри до української судової системи;

3. Правові позиції суду використовує КСУ, що підтверджує авторитет ЄСПЛ і прихильність конституційної юстиції до загальноєвропейської системи цінностей у захисті прав людини;

4. Правові позиції Суду все частіше зустрічаються у рішеннях суду першої та другої інстанцій. Отже, судовий корпус не тільки знає ці рішення, а й почав їх застосовувати на практиці, що, без сумніву, сприяє якості таких рішень.

Про важливість практики ЄСПЛ заявив і Голова Вищого адміністративного суду О. Нечитайло [16] під час відкриття III Міжнародного форуму з практики ЄСПЛ, який проводився у межах співпраці Координатора проектів ОБСЄ в Україні з Національною школою суддів України, ВСУ та Вищим адміністративним судом України. Крім цього, було відзначено, що позитивною тенденцією є збільшення випадків застосування адміністративними судами практики ЄСПЛ під час вирішення справ чи прийняття процесуальних рішень. На переконання О. Нечитайла, цьому значно сприяло надання адміністративним судам відповідної методичної допомоги Вищим адміністративним судом України, який постійно аналізує практику ЄСПЛ та інформує судові інстанції нижчого рівня щодо важливих судових рішень із посиланнями, у яких джерелах можна знайти відповідне рішення.

На нашу думку, становленню України як правової держави могло б також сприяти визнання рішень ЄСПЛ загалом, а не тільки щодо України, — преюдиціальними. Крім цього, такий крок ще більше інтегрував би Україну в загальноєвропейську систему цінностей та підходів до розуміння права.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Інформаційний лист головам апеляційних адміністративних судів Вищого адміністративного суду України від 18 листопада 2014 р. № 1601/11/10/14-14 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/inf_list/il18_11_2014_1601_11_10_1.
3. Супрун Д. М. Основні аспекти входження України в юрисдикційний механізм Європейської конвенції з прав людини / Д. М. Супрун // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. — К. : ВІПОЛ, 2004. — 960 с.
4. Соловійов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду) : моногр. / О. В. Соловійов. — К. : АОК, 2012.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
6. Щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» : Рішення Конституційного Суду України від 26 грудня 2011 р. № 20-рп/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11>.
7. Рабінович П. М. Рішення Європейського суду з прав людини: до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. — 1999. — № 1. — С. 358–365.

8. *Шевчук С. В.* Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / С. В. Шевчук. — Х., 2008. — 38 с.
9. *Новітнє* вчення про тлумачення правових актів : навч. посіб. з курсу тлумач. правових актів для суддів, що проходять підвищення кваліфікації, і кандидатів на посади суддів, що проходять спеціальну підготовку / В. Г. Ротань, І. Л. Самсін, А. Г. Ярема та ін. ; відп. ред., кер. авт. кол. В. Г. Ротань. — Х. : Право, 2013. — 752 с.
10. *Соловійов О. В.* Застосування практики Страсбурзького суду як джерела права (за матеріалами рішень і ухвал Верховного Суду України) // Держава і право : зб. наук. пр. — 2010. — Вип. 48. — С. 50–55.
11. *Дудаш Т.* Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини (загальнотеоретичний аспект) / Т. Дудаш // Право України. — 2010. — № 2. — С. 173–179.
12. *Рабінович П.* Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти) : моногр. / П. Рабінович, О. Соловійов. — К., 2014.
13. *Ласько І. М.* Рішення Європейського суду з прав людини у сфері соціального забезпечення України / І. М. Ласько // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — 2013. — Вип. 61. — С. 240–245.
14. *Пічкур проти України* : Рішення Європейського суду з прав людини від 7 листопада 2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.minjust.gov.ua%2Ffile%2F37431&ei=eUhzVLSIKsOeywOC04DQBg&usg=AFQjCNFAsM3BWY72A5EjoZn_xdgEIV4dQ&sig2=fsf17xkLAytluxtVQcSD2Q&bvm=bv.80185997,d.bQ.
15. *Синчук С. М.* Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти : моногр. / С. М. Синчук. — Л. : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. — 422 с.
16. *Нечитайло О.* Суддям необхідно знати та активно застосувати практику Європейського суду для ефективного захисту прав людини / О. Нечитайло [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.vasu.gov.ua/123284/>.

Шумило М. М. Рішення Європейського суду з прав людини у сфері пенсійного забезпечення як елемент правової інтеграції України до Європейського Союзу

У статті розкривається значення рішень Європейського суду з прав людини у сфері пенсійного забезпечення у контексті інтеграції України до Європейського Союзу. Наведено теоретичні напрацювання щодо імплементації рішень ЄСПЛ у правову систему України. Звернено увагу на застосування рішень ЄСПЛ адміністративними судами. Прикладом захисту прав людини є рішення у справі «Пічкур проти України», яке визнане Україною і не оскаржувалося. Вказано на велике значення застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зроблено висновок, що рішенням ЄСПЛ необхідно надати статус преюдиціальних.

Ключові слова: рішення Європейського суду з прав людини, пенсійне забезпечення, пенсійні права, пенсія.

Шумило М. Н. Решение Европейского суда по правам человека в сфере пенсионного обеспечения как элемент правовой интеграции Украины в Европейский Союз

В статье раскрывается значение решений Европейского суда по правам человека в сфере пенсионного обеспечения в контексте интеграции Украины в Европейский Союз. Приведено теоретические наработки касательно имплементации решений ЕСПЛ в правовую систему Украины. Обращено внимание на применение решений ЕСПЛ административными судами. Примером защиты прав человека является решение по делу «Пичкур против Украины», которое признано Украиной и не было оспоренным. Указано на большое значение применения Конвенции о защите прав человека и основополагающих свобод. Сделано вывод, что решениям ЕСПЛ необходимо предоставить статус преюдициальных.

Ключевые слова: решение Европейского суда по правам человека, пенсионное обеспечение, пенсионные права, пенсия.

Shumilo M. Judgment of the European Court of Human Rights in the area of pensions as part of the legal integration of Ukraine into the European Union

The article looks at the importance of decisions of the European Court of Human Rights in pension provision in the context of Ukraine's integration into the EU. The article presents theoretical developments

on the implementation of the Court's decisions in the judicial system of Ukraine. Attention is paid to the use of the Court's decisions by Administrative Courts. An example of human rights defense is a decision in the case «Pichku against Ukraine», which was recognized by Ukraine and was not appealed. The article stresses importance of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It is concluded that the decisions of the Court should be given the prejudicial status.

Key words: European Court of Human Rights, pensions, pension rights, pension.

УДК 349.22

*Алла Миронівна Юшко,
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук*

АТЕСТАЦІЯ ЯК СПОСІБ ОЦІНКИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКА: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Питання правового регулювання праці і трудових ресурсів завжди були і будуть у центрі уваги держави, тому що вони становлять основу економічної та соціальної політики. Від того, наскільки раціонально й ефективно використовується трудовий потенціал, повною мірою залежить рівень економічного розвитку країни, матеріального благоустрою людей. На кожному етапі свого розвитку держава вирішує цю проблему з урахуванням конкретної обстановки, складності та різноманітності економічних і соціальних завдань, які стоять перед нею. Важливого значення у реалізації цього завдання відіграє, зокрема, атестація працівників.

У трудовому праві під атестацією розуміється періодична перевірка професійної підготовки працівника та його ділових якостей з метою визначення рівня його кваліфікації (присвоєння кваліфікації) і встановлення відповідності займаній посаді чи виконуваній роботі.

Як слушно зазначає А. Нуртдінова, в умовах економіки, яка динамічно розвивається, атестація є цілком необхідною. Вона має велике значення як для роботодавця, так і для працівника. Для роботодавця важливо оптимізувати використання трудових ресурсів, сформувати кадровий резерв, створити додаткові стимули для підвищення кваліфікації працівників, посилення відповідальності та виконавської дисципліни, забезпечити можливість розірвання трудового договору з працівниками, які не відповідають заявленим вимогам. Працівники у процесі атестації мають можливість зарекомендувати себе як кваліфіковані, ініціативні співробітники, забезпечити підвищення оплати праці, просунутися по службі [1, с. 111].

Вперше атестація була введена в СРСР у 1968 р. для працівників науково-дослідних, проектних, конструкторських, технологічних організацій, науково-дослідних підрозділів вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів, а потім поступово поширена на керівних, інженерно-технічних працівників та фахівців виробничих галузей народного господарства, вчителів, викладачів і керівників середніх спеціальних навчальних закладів, працівників професійно-технічної освіти, відповідальних працівників апарату громадських органів [2, с. 190–191].

Вивченню атестації в науці трудового права приділялося багато уваги. Свого часу правовим аспектам атестації працівників були присвячені наукові праці таких учених, як В. Глозман, В. Жернаков, О. Жиров, Л. Лазор, Х.-Т. Мелешко, Ф. Негру, О. Процевський, О. Тищенко та ін. Протягом останніх десяти років дослідженням окремих проблем здійснення атестації займалися українські науковці — Л. Біла, О. Бурлака, В. Волинець, П. Кохан, Л. Купіна, О. Лавріненко, Н. Левандов-